

RIKSMIDDELBARESCHOOL BALEN

De school van Jef Geys

essays & verhalen

BART JANSSEN

KOEN PEETERS

JEF VAN EYNDE

MER. B&L

KAFT Ria Van Gestel, oud-leerling van Jef Geys, als kleuter voor de Balense Rijksmiddenschool die gebouwd werd op het domein van haar grootouders. De foto werd genomen door haar moeder Anna Kemps.

*Wat daarvan overblijft
weet je eigenlijk nooit.*

– Jef Geys

*En uiteraard: ook wij, die het werk van
Jef Geys ontmoeten, krijgen de vrijheid
om het te interpreteren, om erover te
denken wat we willen en om het desgewenst
op onze manier mee te nemen op onze weg.*

– Joris Note

It was a lot like life. It was a lot like art.

– Hans Ulrich Obrist

ILL.1

- ILL.1 Van links naar rechts: Bart Janssen, Jef Van Eynde en Koen Peeters tijdens hun bezoek aan de expo *Dorpelijkheid* in het Atelier van de Vlaamse Bouwmeester in Brussel in februari 2022. Er was daar een maquette van Balen te zien waarin ook Jef Geys present was.
- ILL.2 Jef Geys' sculptuur *De schildwacht* in de fontein op de Markt in Balen.

Inhoud

- 9 **Voorwoord**
- 13 **De school van Jef Geys**
Verhaal
Bart Janssen – Koen Peeters – Jef Van Eynde
- 14 *Van leerling en soldaat tot leraar-kunstenaar*
15 *Jef Geys begint les te geven in Balen in 1963*
16 *De rijkschool van Balen, een kleine historiek*
17 *Opvallende leerkrachten*
19 *'Een gewone mens verstaat die rare kunst niet'*
22 *'Vooral een man met allerhande ideeën'*
25 *Herinneringen van Rudy en Jean Pierre*
27 *De wereldkaart op de speelplaats: wij waren daar trots op*
30 *Staking in zinkfabriek Vieille-Montagne*
30 *De Rijksmiddelbareschool van Balen groeit ...*
31 *'Die school vormde mij'*
31 *Een toneelstuk over leraarservaringen*
33 *Een Gevoelsspeeldoos, een achterwand en Vrouwenvragen*
37 *In de bib van Balen*
37 *'Meestal zonderde hij zich af, maar hij kon wel met een werkmens babbelen'*
48 *Ontmoeting met Broodthaers*
48 *Nicole van den Plas: 'Hij moedigde aan'*
50 *Harry: 'Blijkbaar was ik hem toch niet onverschillig'*
53 *Rosa en Gerdi: 'Jef Geys was een speciale'*
53 *Een groepstekening en andere 'extra-sportieve zaken'*
54 *Collega-leraars spreken*
54 *Leerlingen over de school van Jef Geys*
55 *Halil Günal: 'Hoed is foter, trui is fanne ...'*
57 *Kunstenaar Jef Geys!*
57 *Over vriendschap en andere kwesties*
60 *Jef Geys en Jan Hoet*
64 *De tentoonstelling*
67 *De boodschappentas van Hilde*
73 *Het einde van de Rijksmiddelbareschool in Balen*
73 *'Er waren te weinig kinderen'*
73 *'En ineens is alles weg'*
75 *De kunstenaar na zijn schoolcarrière*
78 *The artist as teacher as artist*
78 *Wereldberoemd in Balen*
81 *Boudewijnlaan nr. 15*
- 87 **De gesprekken: wie is wie**
- 89 **Acht schoolwerken van Jef Geys**
Acht docenten/onderzoekers PXL-MAD,
School of Arts, Hasselt
- 91 *ABC, Ecole de Paris (1958-1986 (?))*
Vlad Ionescu
- 93 *Gevoelsspeeldoos (1966-1967)*
Peter de Cupere
- 95 *Achterwand van de klas (vanaf 1963)*
Eva Schraepen
- 97 *!Vrouwenvragen? (1965)*
Sonja Spee
- 99 *Speelplaatskaart (1966-67)*
Bram Ieven
- 101 *Klasuitstap naar de expo 'Département des Aigles' van Marcel Broodthaers in Antwerpen (1969)*
Kris Nauwelaerts
- 103 *Schoolfoto/Groepstekening (1969)*
Dominique Somers
- 105 *De verzameling van het Gentse Museum voor Hedendaagse Kunst in de Rijksmiddenschool van Balen (1984)*
Bert Willems
- 107 **De deemoedige leraar**
Leidraden van het onderwijs van Jef Geys
Bart Janssen
- 107 *Oude echo's uit het leslokaal*
110 *De 'positieve esthetica' van Jef Geys*
112 *De revolutionaire jaren 1920*
113 *Onderwijsvernieuwing in de jaren '60*
115 *Pedagogische ideeën van Rancière en Freire*
115 *Jef Geys, tussen Freire en Rancière*
- 118 **Uit de les van Jef Geys**
Tien stijloefeningen
Hilde Vandenberk (4A Menswetenschappen, 1984)
- 130 **Aan de Veldweg, rond de rijkschool**
Uit het kinderalbum van Ria Van Gestel
- 136 **Uit de les van Jef Geys**
Cultuur in de regio rond 1984
Uit het archief van oud-leerling Hilde Vandenberk
- 148 **Uit de les van Jef Geys**
148 **Museum van Hedendaagse Kunst Gent in Rijksmiddelbareschool Balen**
Documentatie van oud-leerlingen
Hilde Vandenberk en Katia Cools (1984)
- 164 **Gratis tentoonstellingscatalogus**
'Museum van Hedendaagse Kunst Gent – Rijksmiddenschool Balen' (1984)
- 180 **Betalende tentoonstellingscatalogus**
'Museum van Hedendaagse Kunst Gent – Rijksmiddenschool Balen' (1984)
- 199 **Jef Geys maakt school**
Bedenkingen bij een merkwaardige kunstproductie vanuit het schoolse terroir Balen
Luk Lambrecht
- 212 **Uit de les van Jef Geys**
Turkse schriftjes
1975/76
- 243 **De positieve esthetica van Jef Geys**
Of over de onzelfsprekendheid van onze zintuigen
Pascal Gielen
- 245 **Eindnoten**

Voorwoord

Door het grote raam kijken we uit op het weiland en de akkers waar ooit *The Aeromodeller* van Panamarenko werd opgelaten. We hebben afgesproken met Nina Geys in het ouderlijk huis in Balen. Tegen de muur staat een kunstwerkje, met de achterkant naar voren gericht. Daarop staat geschreven: ‘Voor Nina, pa’, in het zo herkenbare hoofdlettertjes handschrift van kunstenaar Jef Geys.

Achter ons aan de muur hangen aaneengeplakte papieren die samen een overzicht vormen van kunst en leven van Jef Geys. Het is de *Werklijst – Reasonable catalogue, Catalogue raisonable*. Geheel bovenaan staat Geys’ allereerste kunstwerk: *1 Brothers of Love (School of the Christian Brothers)*, gedateerd 1947.

We zitten met Nina aan de oude houten tafel. We praten over hoe te spreken over haar vader. In Brussel, vertelt Nina, spreekt ze over ‘Jef Geys’, hier in dit huis over ‘papa’. Ze toont ons twee filmpjes op haar laptop.

Een eerste filmpje is van de regionale televisie over de opening van een woonzorgcentrum in Balen, waarvoor Geys een kunstwerk heeft gemaakt. Door het protocol is hij verplicht om *iets* te zeggen. De kunstenaar op het podium voelt zich gebruikt en protesteert.

Dan een tweede filmpje. In een interview over archieven spreekt Jef Geys over de archivaris als een ‘behoudsmedewerker’. Iemand die dingen bewaart. Eigenlijk zei hij dat ook zo aan zijn dochter Nina: ‘Jij bent behoudsmedewerker.’

Hoe groot is het contrast tussen deze twee verschijningen van Jef Geys. Enerzijds de assertieve, ja, bijtende commentaar van de kunstenaar op het podium, die niet zomaar een subsidie aanvaardt als een gunst en verplicht wordt een dankwoord uit te spreken voor de goegemeente. Vooraan staan enkele prominente politieke figuren, zeer herkenbaar, op hun ongemak. Na de korte toespraak springt hij van het podium en verdwijnt.

Maar Jef Geys is ook die andere man. Vriendelijk, haast lachend, neemt Geys zijn tijd en zet didactisch zijn visie uiteen. Nu spreekt hij methodisch, rustig, zelfs minzaam. Was de kunstenaar gecharmeerd door de actief luisterende, geduldige interviewster? Of was het vooral dit: Jef Geys geeft les.

Nina toont ons het bureau van haar papa. We zien meteen de foto hangen van het klasbezoek aan de tentoonstelling van Marcel Broodthaers in Antwerpen.

Dit intrigeert ons: de dubbelzinnigheid van deze kunstenaar, altijd rusteloos aan het werk, met een controversieel imago en dito kunst, die leeft in het Kempense dorp Balen. Het wonderlijke samenspel tussen kunst-met-een-hoofdletter en Geys’ oprechte interesse, zelfs nieuwsgierigheid naar het alledaagse, *gewone* leven in het dorp, en dan vooral hoe de kunst van Jef Geys zich daaraan vol zuigt, niet eens als een parasiet.

Jef Geys (Leopoldsburg, 1934 – Genk, 2018) doorliep zijn lagere en secundaire school bij de Broeders van Liefde in Leopoldsburg. Na een intermezzo van vier jaar in het leger studeert hij publiciteitstekenen aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten in Antwerpen. Daarna volgt hij de lerarenopleiding aan de Rijksnormaalschool van Hasselt. Van ’63 tot ’89 is Jef Geys leraar plastische opvoeding in de Rijksmiddelbareschool van Balen. Bijna dertig jaar lang zal hij hier uiterst eigenzinnig en inventief lesgeven en brengt hij reële kunst in de klas en de school. Tegelijk injecteert hij tijdens zijn hele kunstenaarsbestaan de klas en de school in zijn kunst.

Toen Richard Ellmann zijn grote biografie over James Joyce schreef, expliciteerde hij in het voorwoord zijn benadering. Hij stelde: gebeurtenissen in het leven van een kunstenaar zijn artistieke bronnen. Vooraleer de geleefde dagen wegglijden in

De school van Jef Geys

VERHAAL

BART JANSSEN

KOEN PEETERS

JEF VAN EYNDE

Van leerling en soldaat tot leraar-kunstenaar

In zowat alle publicaties die bij zijn solo- of groepstentoonstellingen verschijnen, houdt Jef Geys de info over zijn biografie stevig in eigen hand. Soms vraagt hij de gegevens te beperken tot zijn geboorteplaats en -jaar (Leopoldsburg, 1934)¹. Soms ook laat hij een lange, bonte *Werklijst* opnemen. Deze lijst bestaat uit een mengelmoe van genummerde en gedagtekende (kunst)voorwerpen, activiteiten, (kunst)evenementen, plaatsen, personen enz. De precieze inhoud van de vermeldingen blijft meestal in het ongewisse. Geys stelde de lijst zelf samen en hij houdt hem ook nauwgezet bij. De opsomming zal een geheel eigenzinnige structuur geven aan zijn leven en werk. De reeks wordt ook geregeld omgegooid, maar in alle versies staat de aanduiding 'Broeders van Liefde' – 1947 op nummer 1. Het wijst op het belang dat Geys hecht aan zijn vroegste leertijd.

De congregatie van de Broeders van Liefde bestuurt in Leopoldsburg de school waar hij tussen 1940 en 1951 lager en middelbaar onderwijs volgt. De vermelding in de *Werklijst* slaat onder andere op een foto die Geys opneemt in het *Kempens Informatieblad Frac Champagne – Ardenne Reims* in 1995. Het beeld toont een streng klassieke klas van een dertigtal jongens, de gekruiste armen op de bank. De leraar staat in de hoek achteraan.

Het zal later ook vaak de plaats zijn die leraar Jef Geys inneemt in de tekenklas.

Over zijn eerste schoolervaringen is Geys erg kritisch, zelfs ronduit negatief. In het allereerste *Kempens Informatieblad* van 27 maart 1971 beantwoordt hij de vraag van Florent Bex naar de betekenis van klasfoto's uit zijn jeugd:

Die zijn het begin. Het aantonen van al die frustraties die ik tijdens mijn jeugd heb meegekregen, zoals velen van ons ten andere. Dus allemaal dingen die ik ondertussen afgereageerd heb of nog aan het afreageren ben, zoals bv. mijn opleiding bij de Broeders van Liefde, waar je in die tijd niet naar beneden mocht kijken als je ging wateren, want ze stonden met een stok achter je rug. Ook bv. het feit dat men mij op school altijd vrouwelijke rollen deed spelen en bij elk toneelstuk werd ik verplicht tot een soort travesti (sic).²

In het tijdschriftnummer van *Kreatief* dat Jef Geys een jaar later samenstelt gaat hij hier nog verder op in:

Bij de Broeders van Liefde, waar ik op school zat, was er natuurlijk ook een ordening. Daar heb ik het gevoel gehad dat zij mij voortdurend, iedere jongen heeft dat misschien gehad, zaten te duvelen. Ik was, zoals men zegt, een 'stout' kind. Ik wilde nooit toegeven aan

FIG.1 Leopoldsburg, 1947. Jef Geys zit op de tweede bank uiterst rechts.

bijv. zoon-moeder liefde, ik zette me altijd af tegen welke greep ze ook op mij wilden hebben. (...)

Ik was dus iemand van de klas die kon tekenen. Men wees er mij op dat ik talent had. Dat exploiteerde ik toen als situatie, zoals ik nu al die situaties exploiteer. (...) Mijn tekentalent vond ik ondergeschikt aan het leiding nemen over de klas, dat vond ik groter talent. Dat tekenen was mineur, in de zin van tanden poetsen. Dat ik contact had met andere leerlingen, dat ik de drijfveer van de leraars dacht te kennen, dat was voor mij belangrijk. (...)³

Jef Geys maakt zijn humaniora niet af bij de Broeders van Liefde. Op zijn zeventiende, in 1951, doet hij onder invloed van zijn vader en oudere broer een poging om te starten in de Kadettenschool. Dit mislukt. Op 1 oktober van hetzelfde jaar neemt hij dienst als beroepsvrijwilliger bij de Belgische luchtmacht. Geys zal precies vijf jaar, tot 1 oktober 1956, in het leger blijven. Die tijd laat eveneens mentale littekens na:

Ook het leger had mij getraumatiseerd. Mijn vader en broer waren namelijk overtuigde beroepsmilitairen en maakten een enorme indruk op mij.⁴

De beslissing om militair te worden noemt hij later 'een stomiteit'.⁵

Onmiddellijk na het verlaten van het leger, eind 1956, schrijft Jef Geys zich in als student aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten van Antwerpen. Of zijn ouders het daarmee eens zijn, blijft dubieus. In 1972 meldt hij hierover in *Kreatief*:

Bijv. ook wilden ze mij, wanneer ik van het leger kwam, ik was toen 22-23 jaar, in een zgn. eerbaar beroep binnenkrijgen. Ik ben dan pas, wat relatief laat was, naar de academie gegaan.⁶

In een latere tekst is zijn terugblik positiever:

In die eerste periode rond 1958⁷ was ik juist uit het leger en mocht ik van mijn ouders gaan doen wat ik toen dacht dat dat iets was waar ik misschien kon in uitblinken: naar de Akademie in Antwerpen.⁸

Op het moment dat Geys zijn opleiding start aan de Antwerpse Academie is op die plek geen sprake van hedendaagse kunst. Huidig directeur Johan Pas omschrijft het zo:

(...) het beeld dat er dan binnensmuurs van de beeldende kunst heerst, is anachronistisch en wortelt nog steeds in het postimpressionisme en het animisme.⁹

Kunstenaars die er rond die tijd zelf ook les volgden en die later hun stempel zouden drukken op de Belgische kunst, getuigen daarover unisono.¹⁰ Jef Verheyen (student van 1946 tot 1959) vertaalt teksten van Paul Klee en gaat die afgeven in de academie, die afwijzend reageert. Verheyen: 'We werden uitgelachen en al dat werk werd voor onze ogen verworpen.'¹¹ Panamarenko (1955-1960) herinnert het zich zo: 'Voor de leraars was Van Gogh maar niks en Picasso was een bedrieger. (...) Er was geen speld tussen te krijgen: iets nieuws maken was niet mogelijk.'¹² En Fred Bervoets (1957-1966) hoort van een docent dat Permeke een 'strontschilder' was.¹³

Jef Geys gaat naar de Antwerpse Academie niet in de eerste plaats omwille van zijn talent als tekenaar, om 'uit te blinken', maar eerder, in de lijn van zijn houding en ervaring in de middelbare school, uit functionele overwegingen, met een scherp doel voor ogen:

Toen ik naar de academie ging, was dat wel om mij als artiest affirmatief te kunnen stellen in de meest officiële vorm. Dus in feite het voortzetten van de exploitatie van 'natuurlijke begaafdheid'.¹⁴

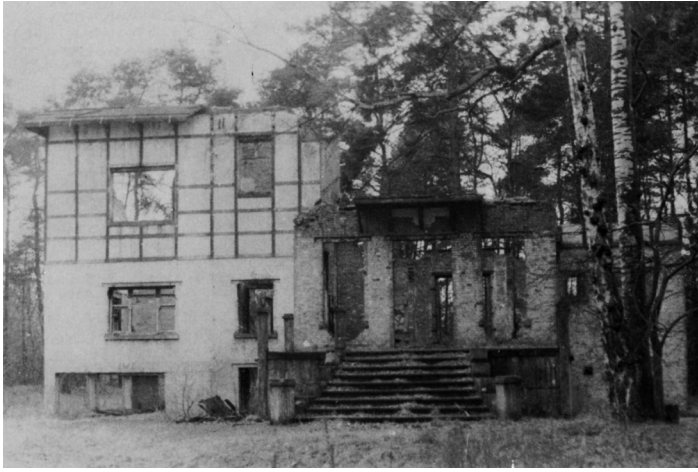

FIG.2 Beukenhof, 1958. Jef Geys' eerste expositieruimte.

Zijn keuze voor de richting Publiciteit en Lettertekenen maakt het doel explicieter:

De geest van de publiciteit interesseerde mij, als hetgeen dat de massa aanging. Ik voelde me ver verwijderd van Rubens en Van Eyck, hoewel ik nu bijv. nog met veel schroom en liefde naar de Vlaamse Primitieven kan kijken. (...) Ik vond het interessant, de machine die achter de publiciteit zat ... en uiteindelijk zij die erachter stonden. Ik ben altijd geïnteresseerd geweest in de grond van de zaak, de motivering eigenlijk, het teruggaan naar. Die publiciteit was er eigenlijk een middel toe.¹⁵

Geys zal les krijgen van onder andere graficus Piet Serneels en keramist Olivier Strebelle.

Serneels is de oprichter van de grafische afdeling. Met publicaties en tentoonstellingen opent hij voorzichtig de deuren van de academie naar de buitenwereld en de moderne kunst. Strebelle heeft als een van de weinigen van het lerarenkorps banden met een recente kunstbeweging. Hij toont werk tijdens de tweede expo van Cobra in 1951 in Luik.

Geys volgt ook avondlessen kunstgeschiedenis bij professor Stanislas Van der Brempt.¹⁶ Die staat bekend om zijn initiatieven ter aanmoediging van jonge kunstenaars.¹⁷

Maar meer dan deze reguliere opleiding zijn het de 'buitenschoolse' activiteiten die de jonge Geys zullen vormen. Onder meer Piet Serneels zorgt ervoor dat Jef Geys aan de slag kan op Expo '58. Geys vindt het leerrijk en overweldigend. Hij helpt er bij het plakken van de kurklettertjes en vinylhandjes die de richting naar de toiletten aangeven.¹⁸ Het is een banale taak, maar voor hem is het een unieke kans om alle paviljoenen te bezichtigen.

(...) de Akademie van Antwerpen, hoogtepunt mei '58, niet '68, maar '58 de wereldtentoonstelling, te oud zijnde om een gewone leerling te zijn in de Academie, daardoor een zekere voorsprong qua levenservaring zal ik het maar noemen, of door de profs anders bekeken te worden en opgenomen te worden door die profs die zegden 'ge moet niet in de klas blijven, kom maar bij mij thuis en maak maar wat reclame voor zout - cerebos - dat moest ik dan aftekenen, (...)'

(...) Expo '58, daar aanwezig te zijn, de grote tentoonstellingen daar te zien (...), soft ice in het Amerikaans paviljoen, de pijl van de burgerlijke bouwkunde, enz ... dat is dus mijn grote encyclopedie geweest (...)¹⁹

Het zet de student Geys echt op weg van de kunst. Nog in 1958 organiseert hij zijn eerste tentoonstelling samen met Mia Dammen, een jonge vrouw uit Balen die hij in dat jaar leerde kennen en die later zijn echtgenote zal worden. De expositie vindt plaats in de kelder van Het Beukenhof, een pand op de grens tussen Mol en Balen: '(...) ik toon er werken van de afdeling publiciteit van de academie van Antwerpen. De vernissage loopt nog drie maanden en de galeriekelder wordt een drukbezochte bar.'²⁰ Het zal niet de laatste keer zijn dat Geys tekeningen uit zijn academietijd exposeert. Vanaf 1986 neemt hij zijn reeks *ABC, Ecole de Paris*, de studieschetsen die hij ook eind jaren '50 dateerde, af en toe op in eenmans- of groepstentoonstellingen.²¹ In de vroege versies van zijn *Werklijst* krijgen de academietekeningen het nummer 2a.

Na zijn opleiding aan de academie schrijft Jef Geys zich in aan de nog jonge Hasseltse Rijksnormaalschool (1959). Zijn doel: leraar worden. Dit leidt tot een cruciale ontmoeting voor zijn verdere denken en handelen. Een jaar na hem komt Jef Van Dijk studeren aan de normaalschool. Deze heeft een opleiding gevolgd aan de Studio Herman Teirlinck en lijkt voorbestemd voor een toneelcarrière. Van Dijk leert Geys het theater van Bertolt Brecht en zijn Berliner Ensemble kennen. Die wijzen hem de weg naar de avantgarde van de jaren '20 van vorige eeuw in Rusland.²² We komen hier verder nog uitgebreid op terug.

Op het lesrooster van de afdeling Plastische Kunsten van de Rijksmiddelbare Normaalscholen staan heel wat praktijkvakken: wetenschappelijk en industrieel tekenen, handenarbeid, kunsttekenen, schilderen, decoratie en modelleren.²³ Jef Geys zal er later wat smalend op terugkijken:

Ik had tot vervelens toe 'pastiche's' moeten maken in de normaalschool. Pastiche was de verzamelnaam voor alles wat we aan nabootsing van kunstwerken moeten afleveren. Dat nabootsen en het ophangen ervan in de klas en andere lokalen als zou het iets van blijvende waarde zijn, deed mij beslissen dat het eerste wat ik zou trachten te doen, zou zijn: echte werken van echte kunstenaars tonen in mijn klas.²⁴

In het leerplan van maart 1959 voor het tweede jaar staan ook theoretische vakken, als opvoedkunde, didactiek en kunst- en beschavingsgeschiedenis. Daarbij is er een studieonderdeel met de eerder verrassende benaming *Positieve Esthetica*.²⁵ De term zal later als een ironische en/of ernstige geuzennaam geregeld opduiken in teksten over de onderwijspraktijk van leraar Jef Geys.

Jef Geys begint les te geven in Balen in 1963

Biografische jaartallen zijn nogal eens hardnekkig. In de tekst *Les identités mineures* over Jef Geys' eerste grote overzichtstentoonstelling in het Brusselse Paleis voor Schone Kunsten bakent Marie-Ange Brayer Geys' lesopdracht in de Rijksmiddelbareschool in Balen duidelijk af: 1960 tot 1989.²⁶ Zowat alle publicaties over Geys' onderwijspraktijk nemen deze jaartallen over.²⁷ Onderzoek ter plaatse leert dat het beginjaar van zijn Balense loopbaan niet klopt. In 1960 zit Jef Geys nog in de Hasseltse normaalschool, waar hij afstudeert in juni 1961. De bewust of onbewust slordige omgang van Jef Geys met de chronologie van zijn leven is ook de oorzaak van deze en andere halstarrige onnauwkeurigheden in jaartallen.

Met een duwtje in de rug van de directeur van de Hasseltse Rijksnormaalschool kan Jef Geys na zijn lerarenopleiding direct aan de slag. Hij start als leerkracht plastische opvoeding in Sint-Pieters-Woluwe (september 1961). Hierop volgen gedurende ongeveer twee jaar een hele reeks mutaties naar rijksscholen in Eisden, Turnhout, Arendonk en Grobbendonk. Hij geeft de vakken tekenen en handenarbeid.²⁸ Zijn intentie is vanaf het begin duidelijk:

De koffie staat al klaar voor ons bezoek. Op zijn bureau ligt een boek, geheel gewijd aan hem. Sleeckx wijst een foto van een arbeiderscomité aan:

‘Deze foto is gemaakt door Jef Geys. Ik moet jullie vooraf zeggen: Jef Geys was niet de gemakkelijkste mens.’

Van meet af aan was Sleeckx sterk geëngageerd.

In het leslokaal van Sleeckx hingen grote tijdstabellen, terwijl bij Geys echte kunstwerken in de klas aanwezig waren. Bijvoorbeeld een doek met een snee erin, kunst herleid tot een insnijding.

‘Fontana?’

‘Ja, dat was ‘m,’ herinnert Sleeckx zich. ‘In Geys’ lokaal stond ook een grote kist met daarin zijn dossiers, die hij vodden noemde.’

Op school zien Geys en Sleeckx elkaar dagelijks. Sleeckx is erg mondig tegen schoolinspecteurs en Jef beïnvloedde hem daarin. Sleeckx:

Jef kon erg cru uitpakken. Hij had het voor mij, omdat hij zich ook verzet als intellectuelen op hun manier de arbeiders toespraken. Ook om de manier waarop ik met de leerlingen bezig was. Vergeet niet, de kinderen van de stakers zaten bij ons in de klas. Allebei geloofden we in iets, omdat wij het gevoel hadden iets te kunnen veranderen. Ik had een krachtige stem en ook Geys wilde iets veranderen in de kunst. Dus: je moet daar voor uitkomen.

Net zoals ik in het parlement de ambetanterik was, zo debatteerde Jef keihard tegen Jan Hoet. Soms met geweldige ruzies, ik schaamde me soms in zijn plaats als ik erbij stond. Geys was radicaal, redeneerde zwart-wit. Tegelijk was hij zeer sociaal. Hij kwam bij mij voor dienstbetoon aan gewone mensen die nergens meer terecht konden. Elke vrijdag in het Volkshuis, ook voor gewone dingen. Geys had in de klas een boontje voor kinderen die ‘de mindere’ waren. Minder begaafd, of uit een achtergesteld milieu. Of ex-gevangenen op zoek naar werk. Hij trok zich het lot aan van sukkelaars en kwam mij vragen om te bemiddelen.

Sleeckx en Geys werkten nauw samen:

Jef Geys wist iemand te gebruiken en dat is niet eens pejoratief bedoeld. Hij kende de kunst om mensen voor zijn kar te spannen en tegelijk hielp hij mij ook met hand- en spandiensten. Zijn inbreng: spandoeken maken, iets inkaderen, een scène of affiches voor theater ontwerpen. Hij schilderde voor mij een spandoek voor de staking: ‘Tien frank voor iedereen.’ Later zou Geys daarover zeggen: ‘Dit is het belangrijkste wat ik ooit heb geschilderd.’

Trots terugblikkend zegt Sleeckx:

Overal in de Kempen gingen de lonen omhoog, na onze eerste geslaagde staking.

We waren ook erg verschillend. Ik luisterde en sprak. Geys keek, ja hij kwam vooral kijken. In de trein klapte ik met de mensen. Ik zei hun: ‘Zeg mij wat uw probleem is, ik zal het gaan vertellen in Brussel, en kom mee naar het parlement.’ Samen met werklozen van Beerse, in ’84 of ’85, gingen wij met de trein naar Brussel. Jef ging dan mee, ook naar betogingen. Jef Geys was er graag bij.

Geys staat nooit zoals Sleeckx op het podium, hij staat wel tussen de mensen. Hij zwijgt en observeert hoe Sleeckx op een schippersstaking met zijn megafoon alles stillegt.

Sleeckx:

Sinds de staking van Vieille Montagne werd ik door de politie en de BOB beschouwd als een gevaar. Ik apprecieerde zijn aanwezigheid en voelde me erdoor aangemoedigd.

In 1978 belandt hij als volksvertegenwoordiger voor de Belgische Socialistische Partij in de politiek. Hij is socialist en in de katholieke Kempen komt hij op voor arbeiders in de lokale industrie. Hij zegt:

‘Armoede, het woord is zo ontkracht dat niemand het meer gelooft. Ik zeg je, armoede, dat riek je.’

Sleeckx en Geys helpen elkaar. In 1987 helpt Geys Sleeckx en zijn secretaris Hollants bij het maken van verkiezingsdrukwerk. Geys zal zelfs de verkiezingsaffiches van Sleeckx gebruiken in een kunstproject in Lyon. Sleeckx valt uit de lucht als hij er later van hoort.

Geys maakt ook kunstwerken voor lokale goede doelen. ‘Een grote teljoor, voor Ceylon’, het was een derdewereldproject waarin Sleeckx zich sterk engageerde.

Omgekeerd zorgt Sleeckx als politicus in een aankoopcommissie ervoor dat een kunstwerk van Geys wordt aangekocht. Het politieke argument dat de Kempen altijd benadeeld worden, is ook hier perfect bruikbaar. Of Geys vraagt aan Sleeckx een brief in het Latijn te vertalen. Jef stuurt deze brief aan paus Paulus VI om de hypocrisie van het zegenen van wapens aan te tonen.

Begreep Sleeckx de kunst van Geys?

Jef Geys kwam mij vaak halen met zijn 2PK’tje. Ik ging met hem mee naar tentoonstellingen. Ik was onder de indruk, maar eigenlijk vond ik het maar spelerei. Geys had niet graag dat ik het zo noemde. Geys discussieerde met Walter van den Broeck over kunst en met mij over de maatschappij. Door gewone mensen in Balen was hij misschien wel graag gezien, maar als kunstenaar werd hij niet begrepen.

Dus ook niet door Sleeckx?

Als Geys hem een aankleedpop⁴¹ cadeau wil doen, zegt Sleeckx dat hij zoiets niet nodig heeft. Als Geys het Antwerpse Museum voor Schone Kunsten wil opblazen, waarschuwt Sleeckx hem:

Jef, je bent zot aan het worden. Ik volgde hem evenmin als hij beweerde dat een kunstwerk wel drie miljoen frank kan kosten. Net als de zotte prijzen voor voetballers. Een gewoon mens verstaat die *rare* kunst niet. Geys en ik waren goede kennissen, eigenlijk zelfs vrienden, en tegelijk denk ik: hij had geen vrienden. De grootste geheimen of problemen deelden we niet. En als ik er achteraf op terugkijk, heb ik hem minder gesteund dan hij mij.

‘Vooral een man met allerhande ideeën’

Na zijn legerdienst in 1964 vervoegt ook Walter van den Broeck de school in Balen. Jef Sleeckx had Walter al eerder ontmoet in de normaalschool in Lier. Sleeckx was zeven jaar ouder dan van den Broeck.

Tussen Walter en Jef Geys klikt het meteen. Ze praten graag en inspireren elkaar. Als ze een uur vrij hebben, en Jef heeft een kunstcatalogus mee, gaan ze daar samen diep op in.

ILL.23

ILL.24

ILL.43

ILL.44

ILL.45

ILL.46

ILL.47

ILL.48

ILL.49

In gesprek met Adèle Vandervoort, oud-leerling en medewerkster bibliotheek van Balen, in haar woning in Meerhout.

- ILL.43-44 Aan tafel met Adèle. 'Jef kwam heel vaak kopiëren bij ons in de bib. Hij hield geboortes en overlijdens bij van Balen, zaken van de burgerlijke stand.'
- ILL.45 Zicht op de Balense bibliotheek.
- ILL.46 Entree Vrijtijdscentrum De Kruerie, vestigingsplaats van de bibliotheek van Balen.
- ILL.47 Leeszaal van de bib waar Jef Geys geregeld de kranten en tijdschriften doornam.
- ILL.48 Op weg naar de Balense bibliotheek: café De veurleste.
- ILL.49 Collectie Geys-boeken van de Balense bibliotheek.

De Zaadzakjes van Jef Geys.

- ILL.50 Reproductie van *Zaadzakje Petunia Hybrida* tussen de rekken van de Balense bibliotheek.
- ILL.51 Schilderij van *Zaadzakje Petunia Hybrida* in de woonkamer van Walter van den Broeck en Eliane de Winter.
- ILL.52 Affiche van de tentoonstelling in Kunstverein München (2001) met *Zaadzakje Convolvulus* in het interieur van Yvette Vandervelden.

ILL.50

ILL.51

ILL.52

FIG 21 Klasuitstap in 1969 naar de expo Musée d'Art Moderne, Département des Aigles van Marcel Broodthaers in Antwerpen.⁶⁷

Het is niet door Jef dat ik vanaf 1971 zelf een beeldend kunstenaar werd, dat gebeurde pas later. De eerste keer dat hij zelf iets zei over mijn werk, ging over een boekje dat ik had ineen genaaid. Hij zei: 'Dit is je beste werk tot nu toe.' Ik heb het altijd bij me gehouden. We hadden geen lange gesprekken, maar ik was blij als hij een tentoonstelling van me bezocht. Ik herinner me: hij heeft toen nog met mijn ma gebabbeld. Hij was altijd oprecht als hij iets zei. Ik hou van zijn kleurboeken, de ringen aan de bomen in het Middelheimpark ...

In 1969 vroeg Jef mij om mee te gaan met zijn klas naar een tentoonstelling van Broodthaers in Antwerpen. We gingen met de trein, dacht ik. Op het moment zelf, toen we aankwamen, vroeg hij mij te vertalen wat Broodthaers zegde. Het overviel me, ik was *bouche bée*, sprakeloos. Ik was zeer onder de indruk van Broodthaers. Geys heeft dan zelf vertaald voor de leerlingen. Waarom hij met zijn leerlingen naar Broodthaers ging? Ook wel voor zichzelf, denk ik, en om te zien wat er op zo'n moment gebeurt. Weet je, het vak plastische opvoeding opent een beetje, er gebeurt iets en soms is er een vonk. De dialoog tussen leraar en leerling is cruciaal.

Harry: 'Blijkbaar was ik hem toch niet onverschillig'

Harry is 84 en was leraar Frans in de beginjaren van de rijksschool. We vinden hem op zijn appartement één hoog in Turnhout, vlakbij

de stadsring. Zijn woonkamer staat vol literatuur en kunstkatalogi. Hij heeft voor ons al wat brochures, catalogi en foto's in verband met Geys klaargelegd.

Voorzichtig schuifelt hij door het appartement. Hij vraagt zich af wat we hem komen vragen. Geregeld onderbreekt hij zijn verhaal als hij het zich niet meer herinnert. Voorzichtig, veeleer terughoudend begint hij te vertellen. Zijn vrouw Frieda is al lang overleden. Hij wijst haar foto aan in de boekenkast, ze hebben geen kinderen.

Ik wist niet dat Mia, de vrouw van Jef, ook al gestorven is.

Harry's vrouw schoot goed op met de vrouw van Geys. Frieda en Mia gingen samen uit eten, deden uitstapjes. Harry:

En toch waren onze vrouwen erg verschillend. Mijn Frieda was eerder chique en Mia van Jef was altijd opvallend gekleed, kortgerokt ook. Toen Mia een bijzondere pull voor Jef breide, deed zij die soms ook aan als ze optrok met Frieda.

Harry toont ons een klasfoto van vroeger. Elf meisjes, rechtstaand en daarvoor zeven jongens gehurkt; naast hen een lachende leerkracht in pak en das. De knappe man met forse donkere bles en snor is Harry Stabel. Hij ging met de leerlingen naar Londen en leefde zich uit in die schoolreizen. Trots toont hij een geschenkbok met voorin de handtekeningen van zijn leerlingen: 'Voor onze onvermoeibare reisleader.'

Harry interesseerde zich sterk in kunst, zowel modern als hedendaags. Hij toont een *Knack*-nummer geheel gewijd aan Geys, uitnodigingen voor exposities die hij heeft bewaard. Aan zijn

ILL. 89

ILL. 90

ILL. 91

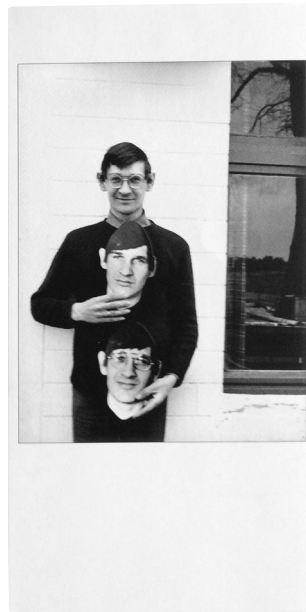
ILL. 92

ILL. 93

ILL. 94

ILL. 95

ILL. 96

In gesprek met oud-collega Harry Stabel in zijn appartement in Turnhout.

ILL. 89 'In de vakantie moesten de leraars mee de barakken schilderen. Jef Sleeckx was present, ik ook, maar Jef Geys deed niet mee, zo was hij.'

ILL. 90 Prent gesignd door Mia Dammen (echtgenote van Jef Geys) met gezicht op de Sint-Pieterskerk van Turnhout. Harry kreeg de prent van Jef Geys bij zijn vertrek uit de Rijksmiddelbareschool.

ILL. 91 Harry wijst de foto van zichzelf aan in het boek *Jef Geys. Al de zwart-witfoto's tot 1998*.

ILL. 92-93 Schoolfoto's van klassen van Harry Stabel.

ILL. 94 Met collega's (waaronder Jef Sleeckx) en leerlingen op schoolreis.

ILL. 95-96 Uitnodigingen voor Jef Geys' expo's *Lapin rose robe bleu* in Leuven (1992) en in het Paleis voor Schone Kunsten (Brussel, 1992) (uit het archief van Harry).

ILL. 104

ILL. 105

JEF GEYS & GIJS VAN DOORN

ILL. 106

ILL. 107

ILL. 108

over markies de Sade opent 27 intendant in Roergebied 28 Frankrijk vlakbij de Belgische grens. Aunnen dolle koeien over de grens springen? 29

EN ACHTERGROND OVER CULTUUR, WETENSCHAP, OPVOEDING EN WELZIJN

WALTER VAN DEN BROECK SPRAK MET JEF GEYS, WINNAAR VAN DE VLAAMSE CULTUURPRIJS VOOR BEELDENDE KUNST

'Beelden zijn geen woorden, en soms worden woorden beelden'

ster van Cultuur Bert Anciaux heeft op voorstel van de jury de nse Cultuurprijs voor Beeldende Kunst (750.000 frank, 18.600 toegekend aan Jef Geys (1935). Rijkelijk laat, maar beter laat rooit natuurlijk. In haar rapport schrijft de jury eys 'als een eigenzinnig kunstenaar geldt die al sinds de zestig bezig is een oeuvre op te bouwen zonder toegevingen en of zich te laten beïnvloeden door commercialiteit. Hij meer tentoonstellingen van zijn werken geweigerd dan n. De jury looft zijn pionierswerk als een voorbeeld voor kunstenaars.'

Walter van den Broeck al helemaal niet.

gelijkertijd werd de jonge Koen rams, tot voor kort hoofdredac eur van De Witte Raaf, de prijs an de kritiek (250.000 frank) ml, omdat hij zich de voorbij ad opgesteld als "een kritische icht die gedurende jaren de s kunstwereld tegen de schermen eschopt". Brans werd onlangs r van de Jan Van Eyck Acade- Maatchie. Kritische kunst en stiek Die moeten elkaar toch Dat is minder vaaselsprekend kijkt in de kraantcatalogus van s Park 2000, de opsluchtes- ling die in juni 2000 plaatsad els Hooprijke aan de Weveres- gis Eitervrek, blijkt de bijdrage Geys op het eerste gezicht te uit drie lege bladzijden. Wie oekijkt, merkt dat het in fette m drie pondigly onleesbar ze bladzijden van... De Witte e pagina 25)

Jef Geys aanvaarde de Vlaamse Cultuurprijs voor Beeldende Kunst dus wel. Een officiële met zang, dans en toespraken opgeleusterde overhandiging wilde hij niet. Een eenvoudige doch voedzame lunch met de minister kon nog net. (Foto Wouter Reversers - RV)

een slecht artistiek. Ik maak hier uiter- aard een uitzondering voor artiesten die van het vertellen hun discipline hebben gemaakt."

Ook op de televisie ben je weinig te zien.

"Omdat het daar nog veel erger is. Ofwel wordt van je verwacht dat je in drie woorden uitlegt waar je de voor- Ofwel kun...

intelligent ik bent Bewonder Mij Maak Mij directeur van iets!

"Wie iets belangrijks over een kunst- werk aan de weet wil komen zal het moeten bekijken. Alle bijkomende uit- teg is onzin. Beelden zijn geen wor- den, en soms worden woorden beel- den."

Toch als je op de bus geregeld artistiek...

van dan het opstellen van hun imago en de verhoging van hun handelswaar- de. Het is hen niet om het onderwerp van hun programma te doen, maar om hun kijkeijfers. Welnu, ik draai hun spel om. Als ze me in hun programma willen hebben, dan kan het alleen maar over mijn werk gaan en bovendien op mijn voorwaarden. Zo wil ik in kunstboeken bijvoorbeeld geen bijkomende werkterende (filosoof) be- haken

"Dat die bijzonder onbevredigend is. Vroeger waren er echte autoriteiten in de kunstjournalistiek. Lui die zich met hart en ziel aan de kunsten wilden en daar jarenlang over schreeven. Of je het met hun visie eens was of niet doet er niet toe. Ze hadden er tenminste een. In zo kreeg je mettertijd journalisten met een enorme bagage die bovendien veel aanzien genoten in de samenle- ving. Vandaag wordt je benaderd door lui die in de verste verte niet weten waar je mee bezig bent, en je alleen maar een paar vliegen willen afvangen om te scoren bij hun hoofdredacteur. Dank krijg je vragen als "Gaat u die prijs in ontvangst nemen, u die altijd zo tegen de staat bent geweest?"

Euh... wat zeg je in zo'n geval...? Daar antwoord ik niet eens op omdat het zelfs te dom is om woorden te..."

Terwijl je net zo goed zou kunnen zeggen dat je graag een prijs krijgt van een overheid die van zoveel volwassenheid getuigt dat ze zelfs haar kritische artiesten durft te lauweren..."

"Bijvoorbeeld, maar dat zeg ik dan dus niet."

Bestaan er dan geen intelligente kunstjournalisten meer waar de jonge artiest voor heeft?

"O, maar ik verwijt niet aan hun intelligentie maar aan hun intentie. Ze zijn eigenlijk alleen maar op dat beven uit, versta je? Terwijl je vroeger eruditie en autoriteit had, is nu lef en oppervlak- tigheid in de plaats gekomen. Kunst is voor hen geen doel, geen levensvervol- ling meer, maar een middel, een stap- steen naar iets anders."

Is dat ook het geval met de kunst- kritiek?

"Het laatste. Daar hebben eruditie en

ILL. 110

De Kempense intelligentie van multi-mediakunstenaar Jef Geys

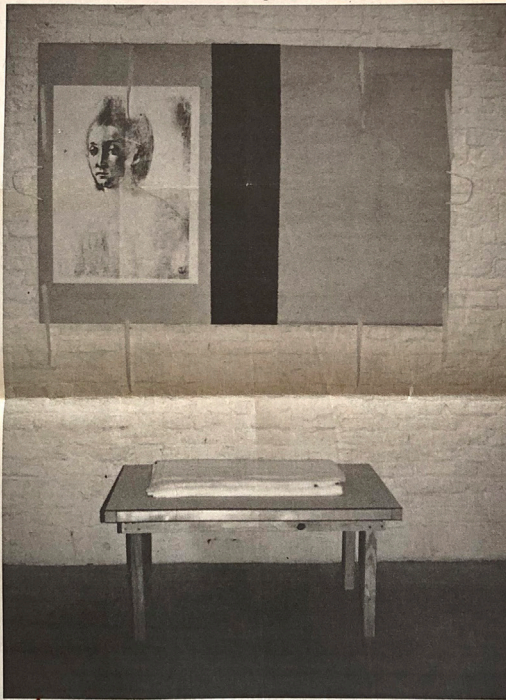
Jef Geys toont in de Westvlaamse Kunsthalle Lophem een boeiend project: 'Kunstmatige Intelligentie' (KI). Geys maakt weer verrassend gebruik van andere creatieve disciplines en speelt een spelletje verstopperij achter de maskers van de westerse en oosterse cultuurocodes en kunsthistorische iconografieën. Een gebruiksaanwijzing voor inleekruisjes krijg je er gratis bij.

In 1992 bracht het Brussels Paleis voor Schone Kunsten een uitgebreide retrospectieve rond het werk van de veelzijdige multi-mediakunstenaar Jef Geys, geboren in 1934 in Leopoldsburg. Een omvangrijke overzichtstentoonstelling als die in Brussel heeft echter iets definitiefs. Alles lijkt gezegd. De consecratie-bijleven is uitgezet, de creativiteit is begraven. De voortdurende dynamiek in de werken van Geys gaat in een retrospectieve grondig verloren.

Het project rond de tamelijk nieuwe wetenschap kunstmatige intelligentie (KI) dat Jef Geys nu in de Kunsthalle Lophem realiseert is het bewijs dat hij als kunstenaar, in tegenstelling tot de meesten van zijn gearriveerde generatiegenoten, nog heel receptief staat tegenover invloeden uit andere inventieve disciplines.

De Kunsthalle Lophem heeft iets van een kerkruijter. Geys extrapoleert dit gegeven door het programmeren van zijn KI-project in de paus-periode. De christelijke connotatie is slechts één van de vele cultuurverwijzingen in deze totaalinstallatie. Langs de witte muren van de kunsthall installeerde Geys twaalf gelijkwaardige settings, zoals de staties in de kruisweg.

Telkens hing hij een opengeslagen tekenfardie op met fotokopies van tekeningen van de Italiaanse renaissance-schilder Jacopo da Pontormo (1494-1557). Diens schilderij zwakt tussen Michelangelo en Da Vinci. Interessant, en in de geschiedenisboeken vaak vergeten, zijn zijn tekeningen die nu door Geys terug worden opgediept. Daarop zien we een rebels verzet aan de renaissance-regels. Uitgeleide figuren kondigen het classicisme zelfs de romantiek aan. Pontormo's mannenfiguren blijken bovendien niet zelden vrouwenkoppen te torsen. De androgyne aspect laat de deur op een kier voor theorieën omtrent de vermeende bisexualiteit en de daaraan gekoppelde creativiteit bij Pontormo.

Kerkdienst volgens Jef Geys.

▷ Foto:bc

Voor elk van de tekeningen staat een laag tafeltje, zoals de Japanse eettafel of een religieuze offertafel, met daarop een gestreken en gevouwen, wit laken. Onder de eerste vouw van elk laken ligt een wel erg profane verwijzing naar het bloed en het kruis. Doorheen het textiel is namelijk telkens een door Geys met de vrije hand ondertekende tekening, uit tekeningen omtrent bij Pontormo.

Deze sobere, lineaire tekeningen (dertien in plaats van twaalf) waarop het vrouwelijk lichaam verschijnt als een menselijke machine komen nog eens terug op een groot laken dat aan de muur van de hal, als een altaarstuk op een houten frame werd gespannen en opgehangen.

De dertien tekeningen verwijzen daarop in kruis-formatie naar de 'Kunstmatige Intelligentie' (KI)

gedachten over kunst mogen stilaan worden ondergespit. Steeds meer kunstenaars laten zich bevruchten door andere maatschappelijke en wetenschappelijke domeinen. Creativiteit kan net zo goed uit de per definitie meer rationele gebieden opborrelen, de economie, politiek, psychologie of wetkunde... De empirische wetenschappen bevestigen zich trouwens hoe langer hoe meer op het pad van de irrationaliteit, de chaos-theorieën en de metafysica.

KI wordt op verschillende onderzoeksvelden onderzocht: o.a. op het neuro-psychologische, linguïstische, filosofisch-conceptuele, economisch en muzikaal vlak. Jef Geys geeft via dit project zijn visie op KI, maar biedt tegelijkertijd met zijn installatieproject en lezingenreeks een interdisciplinair forum aan om anderen de kans te geven deze KI-methode volgens eigen invalshoek te komen invullen. De lezingen vormen een essentieel onderdeel van het project, dat dus in feite een work in progress mag worden genoemd.

Toch weet je bij Geys maar nooit. Hij houdt van camouflage en verstopte zich in het verleden reeds eerder achter maatschappelijke systemen en gewoonten. Een typische Geys-streek is bijvoorbeeld de bij de tentoonstelling verschenen Japanse editie van het 'Kempens Informatieblad' (KI). Geys' dochter Nina, die gehuwd is met een Japanner, wordt vermeld als gelegenheidsuitgever. In de Japanse computer-geprinte tekst wordt een soort ode aan de computer gebracht, meer bepaald hoe die in staat is om de Europese en Japanse culturen dicht bij elkaar te brengen en hoe die uit beide werelden massa's informatie kan opslaan, uitwisselen enz.

KI-systemen zorgen er in de toekomst allicht voor dat er heel wat taalbarrières zullen sneuvelen. Aan de gebruiksvriendelijkheid van dit KI (Kempens Informatieblad) blijkt nog wel wat te schorten. Voorlopig blijft het Japans schrift voor ons een gesloten tekensysteem, tenzij de Kempen recent werden overspoeld door Japanners of japoologen.

■ Jef Geys: KI nog tot 21 mei in Kunsthalle Lophem, Torhoutsesteenweg 52A, Loppem-Zedigem. De bijbehorende lezingen worden gegeven door o.a. Clem Neutjens, Luc Steels en Jean-Paul Van Benedeghem. Info: 050 84.02.63.

■ Ook in Galerie One Five, Handelslaan 48, Brussel loopt van 21 april tot 11 juni een tentoonstelling met werk van Jef Geys. Info: 02/219.09.87.

ILL. 112

ILL. 113

ILL. 111

Beelden van verschillende ontmoetingen.

- ILL. 104 Mathieu Haldermans en Denise Vaes, goede kennissen, bij Nina Geys en Kai Ohara. 'Ik weet alleen dat ik iemand anders zou zijn als ik Jef Geys niet had gekend.' (Mathieu)
- ILL. 105 Oud-leerling en oncoloog Sandra Nuyts in haar kantoor in UZ Gasthuisberg in Leuven: 'Hij stuurde mij een gesigneerde poster per post "met dank voor de goede zorgen". Die heb ik laten inkaderen.'
- ILL. 106 Uitnodiging expo Jef Geys & Gij's Van Doorn in Galerie Jamar in Knokke-Heist (1989) uit het archief van Raymond Minnen.
- ILL. 107 Lorry Swerts, goede kennis en neuroloog, bij Nina Geys en Kai Ohara.
- ILL. 108 Werk Marina - NR 264 - Z1 - BMW van Jef Geys aan de wand van de woonkamer van Raymond Minnen. Raymond maakte de plaasteren afdruk.
- ILL. 109 Krantenknipsel met een interview van Walter van den Broeck met Jef Geys uit De Morgen van 13 december 2000 (archief Raymond Minnen).
- ILL. 110 Editie van Jef Geys uitgegeven door het Brussels Paleis voor Schone Kunsten: voetbal met sterrensymbolen (collectie Raymond Minnen).

Uit archief en collectie van Raymond Minnen, kunstenaar en goede kennis Jef Geys.

- ILL. 111 Krantenknipsel uit Gazet van Antwerpen van 21 april 1994.
- ILL. 112 Raymond Minnen toont stapels van zijn Jef Geys-archief.
- ILL. 113 Ingekaderde foto met Raymond en Jef Geys tijdens de tentoonstelling L'Art en Belgique. Flandre et Wallonie au XXe siècle. Un point de vue in het Musée d'Art Moderne de la Ville de Paris, in 1990.
- ILL. 114 Raymond toont een fles whisky (Clynelish liquid art) met een etiket ontworpen door Jef Geys voor de whiskyclub van Mol.
- ILL. 115 Multipel van het door Jef Geys ontworpen flessenetiket voor Grand cidre mousseux - Cuvée Réservee Bar 900.

ILL. 114

ILL. 115

ILL.120

ILL.119

ILL.119 Originele *Schoolfoto* geënceneerd door Jef Geys in 1969, in een ongebruikte gang van het gebouw van STEAM-basisschool curieuzeneuzen op het domein van de vroegere rijkschool van Balen.

ILL.120 Verzameling schoolmagazines van de Rijks-middelbareschool met op de cover de schoolfoto

geënceneerd door Jef Geys. Uit het archief van Frans Raeymaekers: 'Kijk, ik heb ze nog allemaal. De inhoud was interessant, géén brol, elke leraar moest zorgen dat er iets in kwam van zijn kant. Ook reclame natuurlijk.'

Jef Geys, klasuitstap naar de tentoonstelling
Département des aigles van Marcel Broodthaers in Antwerpen, 1969.
Ingekaderde foto uit het atelier van de kunstenaar.

KLASUITSTAP NAAR DE EXPO *DÉPARTEMENT DES AIGLES* VAN MARCEL BROODTHAERS IN ANTWERPEN (1969)

Tijdens een onvoorbereid bezoek aan *Chambres d'Amis* in 1986, stond ik plots oog in oog met een werk van de mij totaal onbekende Jef Geys. Als bezoeker moest je een parcours door de stad afleggen, iets wat toen nog revolutionair was. De werken stonden opgesteld in prestigieuze Gentse burgerhuizen en villa's. Jef Geys echter had gekozen voor een wat verlept studentenhuisje in een buitenbuurt. Je moest door de rommelige studeerkamer met aanwezige studenten wandelen om het werk te bekijken: een banale deur met het opschrift 'Gelijkheid, Fraternité, Freiheit' gemonteerd tegen een blinde muur. Het bezorgde me een schok: de eenvoud en de ogenschijnlijke banaliteit in combinatie met de sociale context brachten mij in verwarring. Geen geforceerde esthetiek, geen pathos, geen technische kunstgrepen en toch pijnlijk precies.

Ik heb het genoegen gehad om samen met Bart Janssen twee projecten met Jef Geys uit te werken. Het eerst project, *Kunst over Werk* in 2004 in het Sint-Janshospitaal in Brugge, was een initiatief van de afdeling Arbeids- en Organisationsociologie van de KU Leuven. De bijdrage van Jef Geys, *Ik zocht werk*, was een reprise van zijn inzending voor de tentoonstelling *Aspecten van de actuele kunst in België* uit 1974, maar dan gesitueerd in de context van Turkse migranten en tentoongesteld in een container die vlak voor de ingang van het Sint-Janshospitaal stond. De bijdrage van Janssen en mezelf bestond uit een reeks gedichten die als 'werkvloer' aangelegd werden. Voor het tweede project *Curating the Library* in 2006 in De Singel in Antwerpen, vroeg Jef Geys mij als illustrator om kinderboeken te selecteren die ik belangrijk vond, waaronder mijn prentenboek *Bolle Klo*, en voegde daar zelf een aantal boeken aan toe. Voor de als onderdeel van dit project voorziene lezing vroeg hij me om hem te vertegenwoordigen. Hij vroeg mij om een ingekorte versie van een lezing te geven zoals ik die onder impuls van Stichting Lezen in lagere schoolklassen geef. Tijdens die lezingen vertelde ik hoe en waarom ik illustrator geworden ben, wat mij inspireert, hoe ik teken en wat dat met mij doet. Ik voorzie ook meerdere fantasie- en tekenopdrachtjes en dan eindig ik met een begeleide tekenopdracht. Daarbij sta ik erop elke leerling persoonlijk feedback te geven. Die avond in De Singel werd mijn prentenboek *Bolle Klo* voorgelezen en gaf ik de begeleide tekenopdracht en kreeg elke aanwezige feedback. Het publiek bestond voornamelijk uit curatoren, museumdirecteuren, recensenten en hun respectievelijke partners. Door hen te confronteren

met hun visuele creativiteit en tekenkundige capaciteiten ontstond er verwarring en her en der ook gemor. De eenvoud en ogenschijnlijke banaliteit in combinatie met de *high brow*-context misten hun effect niet. Geen geforceerde esthetiek, geen pathos, geen technische kunstgrepen en toch pijnlijk precies.

Tijdens de voorbereiding van *Curating the Library* hebben we meermaals over kunst in het onderwijs gediscussieerd en werd ik mij bewust van de eigenzinnige aanpak van Jef Geys. Dit heeft mij nadien toe aangezet om in het kader mijn doctoraatsonderzoek dieper in te gaan op de tekenkundige en esthetische ontwikkeling van kinderen en de status van artistieke vakken in het hedendaagse onderwijs in Vlaanderen. En die is er sinds het jaar dat Jef Geys op pensioen ging alleen maar beroerder op geworden. In het secundair onderwijs zijn onderricht en evaluatie van de leerstof hoofdzakelijk gericht op het zo correct mogelijk (re)produceren van een vooraf bepaald resultaat. Dat geldt ook meestal voor de schaars geworden lessen plastische opvoeding. De benodigde ingrediënten worden klaargezet, de te gebruiken technieken worden besproken en op het einde van de les worden de resultaten geëvalueerd op basis van een zo correct mogelijke benadering van het vooropgestelde doel, bijvoorbeeld het zelf maken van een schilderij van Mondriaan. Dit heeft weinig te maken met het evalueren van artistieke processen, laat staan met een artistieke of esthetische ontwikkeling.

Momenteel staan de artistieke vakken in het secundair onderwijs zwaar onder druk omdat men ze wil vervangen door nuttige STEM-vakken (Science, Technology, Engineering, Mathematics). De luttele uren die nog moeten ingevuld worden in de eerste en tweede graad besteedt men liever uit aan een cultuurorganisatie die voor de school een museumbezoek, een workshop of iets met Vlaams erfgoed regelt. Hierdoor krijg je een gefragmenteerde aanpak met vaak een negatief ('Is dat kunst?!') en een beperkt effect ('Die kunstenares met die dooie paarden') en is er geen sprake van een geïntegreerde leerlijn. Als er toch een positief effect op langere termijn gerealiseerd kan worden, dan is dat vaak de individuele verdienste van uitstekende en gepassioneerde leerkrachten, zoals Jef Geys er een was. Hij wil leerlingen 'een uitgebreid referentiekader aanbieden waarop ze verder kunnen bouwen, zelf kunnen selecteren en zeggen wat ze goed of minder goed vinden'. Hij wil geen sporadische uitstapjes, hij wil een duurzaam kritisch engagement.

Kris Nauwelaerts
Docent illustratie, PXL-MAD, School of Arts, Hasselt
Illustrator

Aan de Veldweg, rond de Rijksschool

UIT HET KINDERALBUM VAN RIA VAN GESTEL

De eerste Rijkslagereschool in Balen startte in 1959 aan de Veldweg op het domein van de familie Van Gestel-Van Meensel. Kleindochter en oud-leerling Ria Van Gestel (°1962) werd geboren in het huis er recht tegenover; haar kinderjaren speelden zich volledig af in deze buurt. Ook zou ze er van de kleuterklas tot haar zestiende op de schoolbanken zitten.

De foto's komen uit Ria's eerste album dat loopt van haar geboorte tot de kleuterschool. Ze werden genomen door haar moeder, Anna Kemps.

Aan de Veldweg, rond de rijksschool.

ILL. 192-
193 Ria Van Gestel, vier of vijf jaar oud, in de speeltuin die zich op de schoolspeelplaats bevond.
ILL. 194 Ria met buurmeisje in de tuin van hun huis.
ILL. 195 Op de fiets (zelfde leeftijd) voor de Rijksmiddelbareschool.
ILL. 196 Voor de paviljoenen van de school.
ILL. 197 Klasfoto van Ria's laatste jaar kleuterschool in 1968. De juf is Simone Van Gestel, familie van Ria en

dochter van de latere directeur van de lagere school Fik Van Gestel.
ILL. 198 Idem, maar buiten voor de klas. Ria staat telkens recht naast de juf.
ILL. 199 Met vader en hond Peggy in de sneeuw.
ILL. 200 Op de open ruimte naast de fietsrekken kwam in 1979 de nieuwbouw van de Rijksmiddelbareschool.

ILL. 192

ILL. 193

ILL. 194

ILL. 195

ILL. 196

ILL. 197

ILL. 198

Uit de les van Jef Geys

MUSEUM VAN HEDENDAAGSE KUNST GENT IN RIJKS- MIDDELBARESCHOOL BALEN (1984)

Documentatie van oud-leerlingen Hilde Vandenberk en Katia Cools

Als voorbereiding voor de expo van het Gentse Museum van Hedendaagse Kunst in zijn school in 1984, gaf Jef Geys de leerlingen van de vierde Menswetenschappen een inleiding in de kunst van de 20ste eeuw. Hij deed dit aan de hand van de poster *L'art américain au vingtième siècle* van de Franse kunsthistoricus Jean Clair die in 1970 was uitgegeven door uitgeverij Maeght.^(ILL.212) Clair was, naast essayist, conservator van het Picasso Museum in Parijs en curator van de Biënnale van Venetië in 1995. De poster geeft in het Frans een overzicht van de Amerikaanse kunst van 1908 tot 1970. Dat Jef Geys dergelijk vrij gecompliceerd, gespecialiseerd didactisch materiaal gebruikte, duidt erop dat hij zijn leerlingen hoog inschatte. Dat bleek ook al bij het klasbezoek dat hij in 1969 bracht aan conceptueel kunstenaar Marcel Broodthaers.

Uit de nota's die Hilde Vandenberk bewaarde, blijkt dat de leerlingen alle Franse termen van de poster noteerden in een lijst en deze daarna aan de hand van de uitleg van Jef Geys in het Nederlands verklaarden.^(ILL.213-220) Later werden de notities gebruikt bij de samenstelling van de gratis catalogus van de tentoonstelling in de school. Zo wordt bijvoorbeeld voor de term 'abstracte kunst' in het lexicon van de catalogus letterlijk de verklaring overgenomen die Hilde Vandenberk in haar schrift optekende.^(ILL.217, 259: MAAK DE VERGELIJKING)

Leerling Katia Cools bewaarde in een album foto's van de tentoonstelling in de school. Ook Hilde Vandenberk heeft deze serie nog. Geen van beiden kon ons vertellen wie de foto's nam.

ILL.221	Leerling Danny Stessens leidt bezoekers rond. Op de achtergrond Doek 226 x 206 met verticale strepen van 8,7 cm van Daniel Buren.	ILL.227	In de gang van de school: <i>Kalklijnenhoek</i> van Raoul De Keyser.	ILL.231	Bezoeker voor <i>Kappersalon-heren (gesloten-open)</i> van Marcel Mayer.
ILL.222	De meisjesleerlingen die gidsten: Katia Cools, Hilde Vandenberk en Désirée Gaillard.	ILL.228	In het klaslokaal van Jef Geys was werk te zien van Jacques Charlier, Lili Dujourie, Bernd Lohaus, Panamarenko, Jan Vercrusse en Didier Vermeiren.	ILL.232	Zittende suppoost naast <i>Above Below the Level of Water with a Probability of Flooding</i> van Lawrence Weiner.
ILL.223	<i>Miroir d'Epoque Regency</i> van Marcel Broodthaers.	ILL.229	<i>Marilyn Monroe</i> van Andy Warhol en <i>Semi-Cube</i> van Sol LeWitt.	ILL.233	In de gang van de school: <i>Nuages en Pantalos of Hulde aan Mayakovsky</i> van Pierre Alechinsky, Doek 226 x 206 met verticale strepen van 8,7 cm van Daniel Buren en litho uit <i>Genesis</i> van Roger Raveel.
ILL.224	<i>Quand le vin est tiré</i> van Arman.	ILL.230	<i>Marilyn Monroe</i> van Andy Warhol, <i>Semi-Cube</i> van Sol LeWitt en <i>Flying Wing</i> van Panamarenko met leerlingen liggend onder de vleugel.		
ILL.225	<i>Herinnering aan het doodsbéd van mijn moeder</i> van Roger Raveel.				
ILL.226	<i>Semi-Cube</i> van Sol LeWitt.				

L'ART AMERICAIN AU VINGTIEME SIECLE

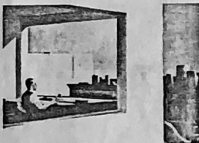
16

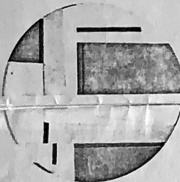
Sloan, *The Lafayette*, 1928.

Demuth, *My Egypt*, 1927.

Hopper, *Office in a small city*, 1953.

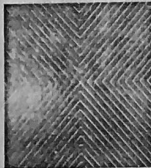
Glarnar, *Relational Painting*, 1956.

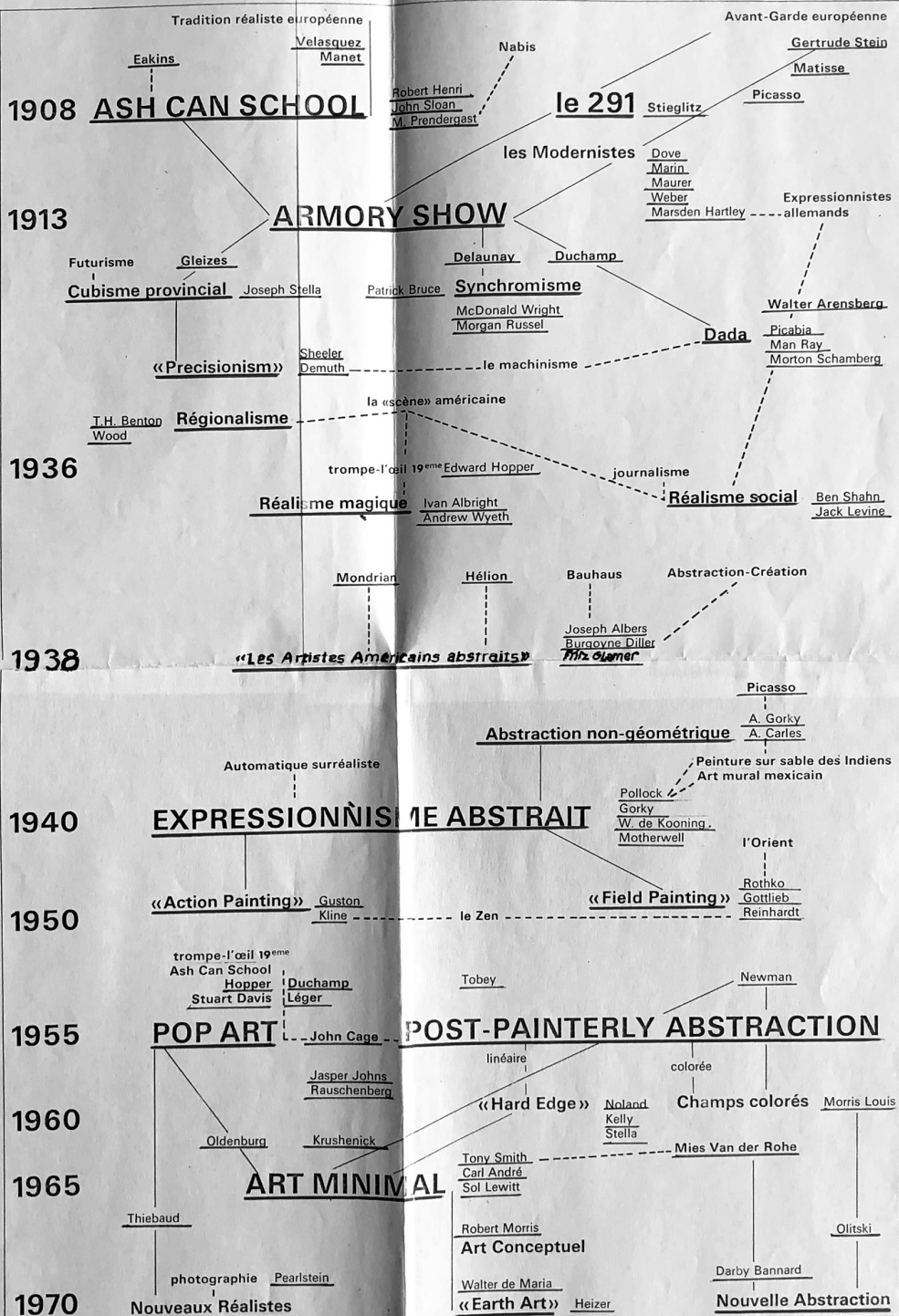
Gottlieb, *Counterpoise*, 1959.

Rosenquist, *I love you with my Ford*, 1961.

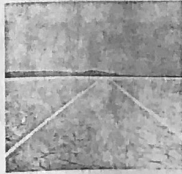
Stella, *Zambesi*, 1959.

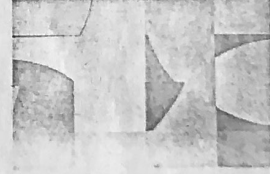
Morris Louis, *White*, 1957.

Pearlstein, *Middle*, 1966.

Walter de Maria, *Desert Mojave*, 1968.

Darby Bannard, *Purple sage n° 2*, 1968.

17

De Amerikaanse Kunst in de 20e eeuw.

1. Tradition réaliste européenne
2. Avant - Garde européenne
3. Nabis
4. Ash can school
5. Le 291
6. Les Modernistes
7. Expressionnistes
8. allemands
9. Army show
10. Futurisme
11. Cubisme provincial
12. Synchromisme
13. Dada
14. Precisionism
15. Le machinisme
16. La « scène » américaine
17. Régionalisme
18. Trompe - l'oeil 19ème
19. Journalisme
20. Réalisme magique
21. Réalisme social
22. Bauhaus
23. Abstraction - Création
24. « Les Artistes Américains Abstracts »
25. Abstraction non - géométrique
26. Automatique surréaliste

27. Peinture sur sable des Indiens
28. Art mural mexicain
29. Expressionnisme Abstrait
30. L'Orient
31. « Action Painting »
32. Le Zen
33. « Field Painting »
34. Pop Art
35. Post-Painterly Abstraction
36. Linéaire
37. colorée
38. « Hard Edge »
39. Champs colorés
40. Art Minimal
41. Art conceptuel
42. photographique
43. Nouveaux Réalistes
44. « Earth Art »
45. Nouvelle Abstraction

ILL. 221

ILL. 222

ILL. 223

ILL. 224

ILL. 225

Knack

www.knack.be

WEEKBLAD - 39E JAARGANG - NR. 28 VAN 8 TOT 14 JULI 2009 - BELGIË - ISSN 0772-3210 - P509557 - € 4,00

JEF GEYS ~~IN VENETIË~~ BALEN

Deze cover is een (oneetbaar) kunstwerk

Jef Geys en de
Biënnale van Venetië

FIG.4 Cover met Jef Geys en zijn kat in Knack n.a.v. de opening van de Biënnale van Venetië in 2009.

6.

Jef Geys hield de wereld als geen ander in de gaten. Hij deed dat ook als leraar. Op initiatief van collega-leraar Jef Sleenckx – onder het motto van de *homo ludens*, het kind dat in staat is al spelend te leren – deed hij het met de representatie van een ‘blinde’ megawereldlandkaart in 1968. Die kaart ‘veroverde’ *all over* de speelplaats van de school.

Naast de grote wereldlandkaart stond een paneel met de toen gangbare wereldkaart, zodat de kinderen de landen op de speelplaats met naam en hoofdstad konden opzoeken en benoemen.

De wereld onder permanente politieke spanning gerepresenteerd als een speelveld. Tegelijk was deze wereld geschikt als veilige plek voor het onschuldige speelkwartiertje van de leerlingen. De kinderen hinkelden, legden een zakdoekje en voetballen om de wereldbeker ... op de grote wereld waarop ondertussen de meest meedogenloze gebeurtenissen zich onder hun vinnige voetjes afspeelden.

Jef Geys attendeerde zijn leerlingen erop hoe de wereld met al haar machtsverhoudingen in elkaar zat. ‘Aan de kinderen werd gevraagd de belangrijke feiten uit de actualiteit te duimspijkeren en met een paaltje de plaats van het gebeuren aan te duiden op de landkaart.’ (Kreatief, 1972)

De wereld was toen nog veel eenvoudiger dan vandaag: je had twee grote politiek-ideologische blokken en daarrond speelde zich van alles af qua invloed en macht. Jef Geys’ artistieke productie vloeit dus doelbewust voort uit het verlangen om via analyse uit de vals inhoudelijke massamedia te geraken die ons een schijnbeeldcultuur voorhouden.

Zijn productie ontrafelt de ‘gekleurde’ informatie ten einde te evolueren van onkritische éénstemmigheid naar kritische méérstemmigheid. Jef Geys houdt van de notie ABC – een afkortende verwijzing naar de gedachte van volledigheid. Overzichtelijkheid in het perspectief van vervolmaking. Via de cursus-op-afstand *ABC, Ecole de Paris*, wist de jonge Jef Geys zich op het einde van de jaren vijftig al behoorlijk vaktechnisch te bekwamen tot kunstenaar. Nauwgezet wist hij zich les na les alle knepen van het vak eigen te maken.

Met de introductie van de *Gevoelsspeeldoos* vanaf 1966 plaatst Jef Geys zich als het ware in de rol van een onderwijzer die van op afstand dozen ter beschikking stelt aan jonge kinderen in een klas en ook aan volwassenen. De kinderen worden geïntroduceerd met lespakketten die zijn opgevat als een potentieel ABC van/voor de beeldhouwkunst, tekenkunst, architectuur. Het gebeurt op een vrije, associërende, zinnelijke en zelfs naar Chanel 5 ruikende manier. Opnieuw zit er een klasserandje aan dit werk. Jef Geys blijft erop toe zien dat deze formidabele doos niet alleen wordt gebruikt bij bijvoorbeeld de kinderen in de beter aangeschreven scholen.

De *Gevoelsspeeldoos* kwam in 2016 terecht in de Campus Kasterlinden in Sint-Agatha-Berchem, Brussel. Dit is een open school voor kinderen met emotionele en zintuiglijke beperkingen. Kunstenaar Inge Godelaine maakte er een integere en serene film van de manier waarop specifiek deze doos de creatieve aandacht trok in de klas van Sabine. De film is de registratie van het spel met de strakke en helder gekleurde elementen uit de doos die leiden naar speelse, sensitieve verbeelding en creatie.

Het werk van Inge Godelaine is een sterke filmische getuigenis van de manier waarop Jef Geys kunst inzette als een dynamisch en open faciliteren van mogelijkheden. Hij prikkelde de creativiteit van kinderen (en volwassenen) in welke richting dan ook. De witte houten doos functioneert nog steeds in Kasterlinden als een ‘klein modernistisch huisje’ van waarin en waaruit de kinderen, zich veilig voelend, de vrijheid nemen de inhoud ervan te ontsluiten en te (ver)bouwen tot wat op dat moment gebouwd kan worden.

7.

Het levenswerk van Jef Geys vertoont dus tal van affiniteiten met het model van Documenta 15. Het verenigen van mensen rond collectieven is vergelijkbaar met de samenstelling van een klas, als een toevallige heterogene verzameling van klasgenoten die vanuit verschillende sociale en nationale achtergronden met en van elkaar kunnen leren.

In zijn visie op kunst-maken behield Jef Geys, haast als een dj, een goed gestructureerd overzicht. Hij deed dat via een permanent, geruisloos (laten) verschuiven van kennis en ervaringen uit en in verschillende professionele, amateuristische en intergenerationele ‘subjecten’ en hoeken waarin en waarmee hij ageerde en actief was.

De meeste van zijn projecten kregen een volgnummer. Ze werden chronologisch gerangschikt, zodat hij als kunstenaar zijn oeuvre op een overzichtelijke wijze kon raadplegen en onderling opnieuw combineren. Kunst was zijn levenselixir. Door alle aspecten van het samenleven te bespieden, haalde en hield hij de kunst uit het isolement van de elitaire, commercieel-speculatieve vrijetijdsbesteding die de kunst als waardevrij en ‘autonoom’ beschouwt. Dat fenomeen neemt vandaag sterk toe. Hierbij wordt zelfs de meest snedige kunst zonder slag of stoot gerecupereerd en formeel opgeslorpt door ondermeer exclusieve luxemerken die deel uitmaken van dure *lifestyle*.

Uit de les van Jef Geys

TURKSE SCHRIFTJES 1975/76

In 1975-76 vroeg ik telkens op het einde van de les (ong. 5 min.) een leerling van vreemde nationaliteit (hier Turks) aan het bord om zijn medestudenten, en mij, een aantal begrippen uit zijn cultuur te leren.

Elke leerling bezat een schrift, waar hij of zij naast een afbeelding de in de vreemde taal gebruikte term moest plaatsen. Weer gaat het over namen, benoemen, herkennen en misschien begrijpen.

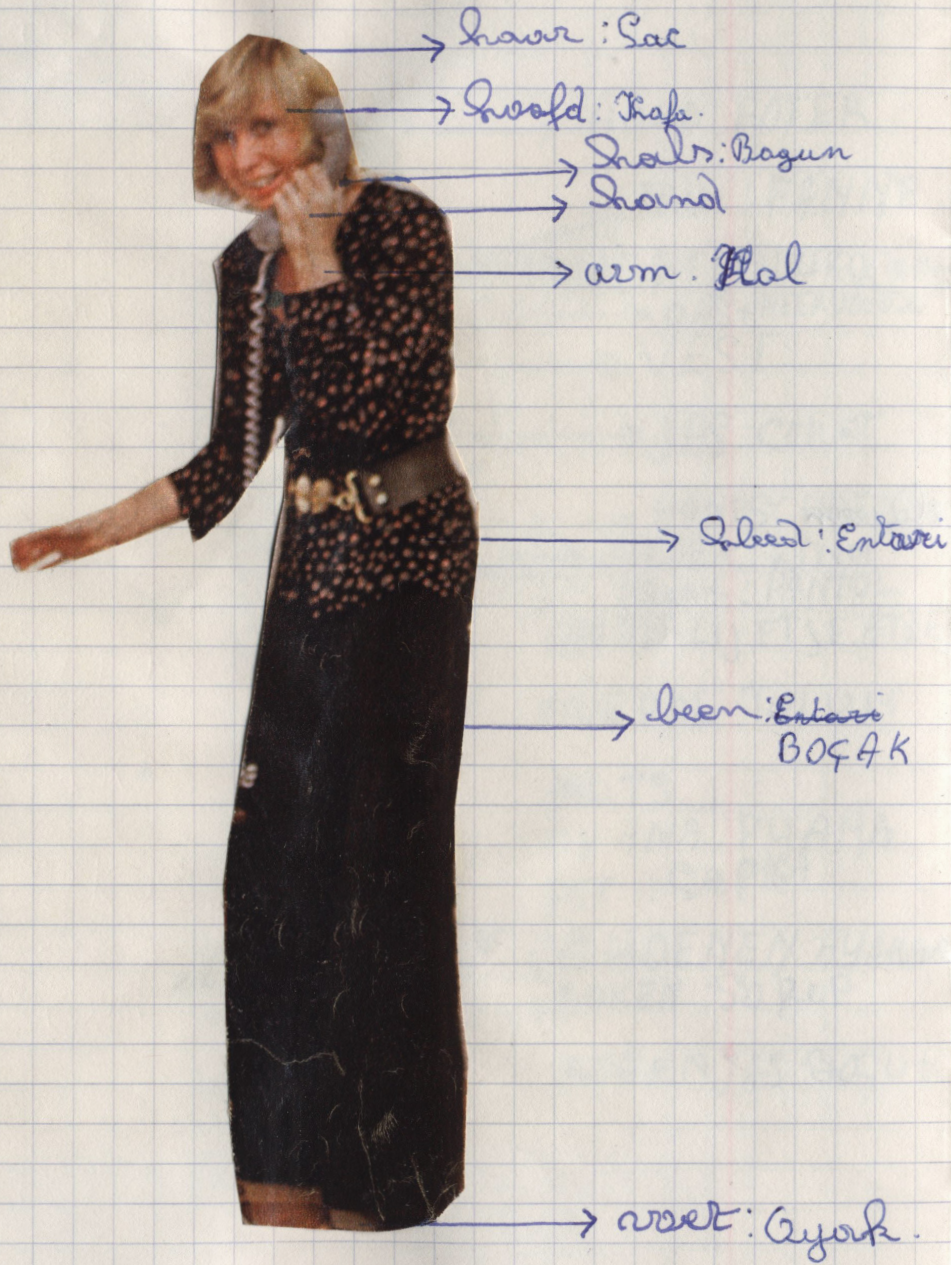
– Jef Geys in: *Kempens Informatieblad, Speciale editie Knokke-Duinbergen*, 3 juni 1989

De leerling die aan het bord geroepen werd was Halil Günal (°1962), een zoon van een Turkse arbeider van de koolmijn van Zolder die met zijn gezin in Balen was komen wonen. In de jaren zeventig waren zij de enige Turken in de gemeente. Tot 1980 ging Halil er naar de Rijksmiddelbareschool. Hij volgde de technische richting en kreeg er les van Jef Geys, die hem geregeld naar de vertaling van een woord in het Turks vroeg. Op een bepaald moment riep Geys hem naar voor en vroeg hem de klas Turkse woorden te leren. Halil sprak ze uit en zijn medeleerlingen schreven ze op in een speciaal schoolschriftje.

In zijn archief bewaarde Jef Geys twee van die schriftjes van leerlingen van het eerste jaar observatie. Daaruit blijkt dat er vijf onderwerpen in de lessen van Halil Günal aan bod kwamen: de delen van het menselijk lichaam, kledingstukken, de cijfers, de delen van het gezicht en de onderdelen van een huis.^(ILL.383-397) De leerlingen plakten uitgeknipte tijdschriftfoto's van elk item in hun cahier en duiden met pijltjes de verschillende onderdelen of cijfers aan met hun benaming in het Turks en het Nederlands. Er waren ook woorden bij die Halil niet kon vertalen of schrijven in het Turks. Als kind was hij in België veel van zijn moedertaal kwijtgeraakt. Hij vroeg dan het juiste woord of de juiste schrijfwijze aan zijn vader.

Van Gless
Martine
10 lbs. A.
Plattische
Cyclopedia

→ Suar : Suar

→ Kop : Kop

→ Bogun : Bogun

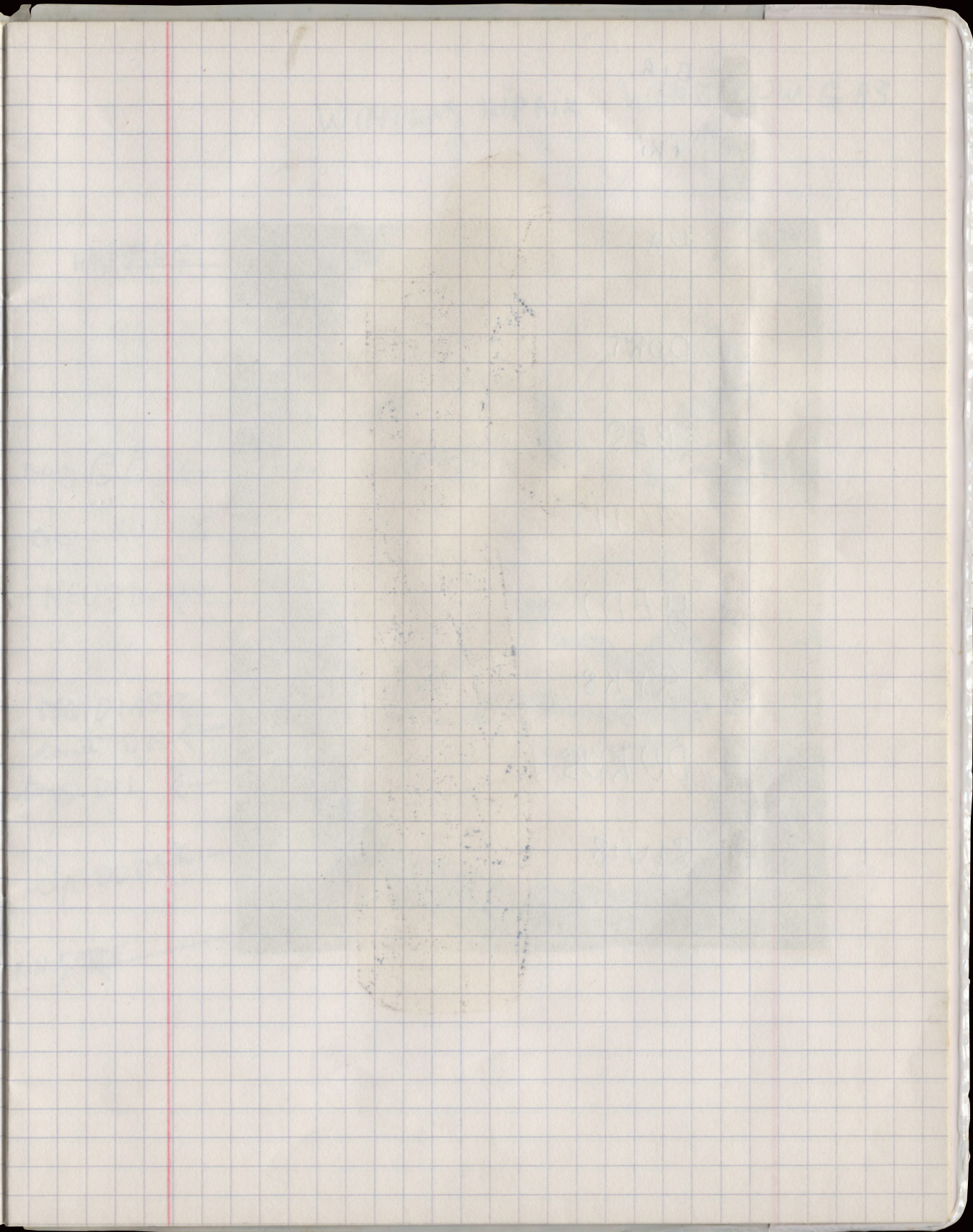
→ Hand

→ arm : Bal

→ Skirt : Entari

→ Skirt : Entari
BOGAK

→ Feet : Ayak

1 BİR

2 İKİ

3 ÜÇ

4 DÖRT

5 BEŞ

6 ALTI

7 YEDİ

8 SEKİZ

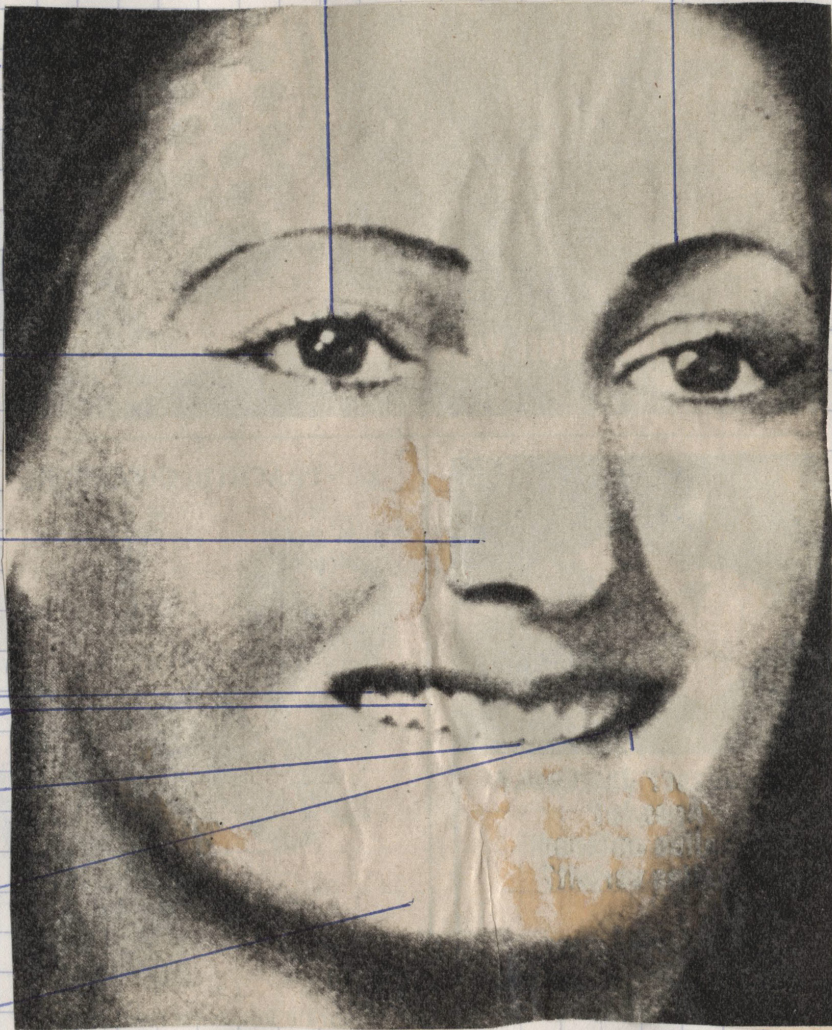
9 DOKUZ

0 SIFIR

WIMPEAS: KIPAIK
↑

WENBRAUW: GAS
↑

HAAR: SAÇ

oog: GÖZ

oor: KULAK

NEUS: BURUN

MOND: AGIZ

tand: DİS

tong: DİL

lip: DUDAK

kin: ÇENE